

Valentin DEDU
(Universitatea de Vest
din Timișoara) | **Profilul paremiologic al românului**

Abstract (Paremiological Profile of the Romanian): The proverbs that we use in different contexts helps us to know ourselves better as a people. Without a moral analysis, this paper is a synthetic presentation of the Romanian profile as it is emerged from specific Romanian proverbs.

Correlation between proverbs and national character is highlighted in many specific papers and they are not the purpose of my work, but I will use it to reveal it once again from a psychosocial perspective. We look at a proverb as a self-expression of Romanian character, a mirror image that could express our complex likeness, with feelings, values, virtues, passions and its weaknesses.

Identity, self-image and personality of Romanian is illustrated by reading paremiological expressions. Proverbs give us an identity construction of Romanian countenance. Paremiological identity discourse is not a conscious product, but it states the cardinal characteristics of the Romanian portrait. What are these characteristics? This paper attempts to provide an answer.

Keywords: paremiology, proverbs, Romanian proverbs, national identity

Rezumat: Proverbele pe care le folosim în diverse contexte ne ajută să ne cunoaștem mai bine ca popor. Fără a face o analiză moral-creștină, lucrarea se ocupă de prezentarea sintetică a profilului românului așa cum este el desprins din parimiile specifice poporului român.

Corelația dintre proverbe și specificul național este subliniată în multe lucrări de specialitate și nu constituie scopul lucrării mele, dar mă voi folosi de ea pentru a o revela încă o dată dintr-o perspectivă psihosocială. Privim proverbul ca o expresie de sine a românului, o oglindă care poate să-i exprime chipul complex cu trăirile, valorile, virtuțile, patimile și slăbiciunile lui.

Identitatea, imaginea de sine și personalitatea românului sunt ilustrate în lectura expresiilor paremiologice. Proverbele ne oferă o construcție identitară a românului. Discursul identitar paremiologic nu este un produs conștient și programat, însă el enunță caracteristici cardinale ale portretului românului. Care sunt aceste caracteristici? Această lucrare încearcă să ofere un răspuns.

Cuvinte-cheie: parimie, paremiologie, proverbele românilor, identitate națională, românism

Proverbul este o comprimare într-o expresie sau o frază scurtă a trăirii și experienței personale, generalizate și împărtășite cu întreg poporul. Astfel, fiecare popor își are proverbele lui; iar acestea îi descriu valorile, spiritul, practicile, cultura, idealurile, experiența, durerile, fobiile, identitatea, istoria, decăderea sau noblețea. Există proverbe care și-au câștigat valoarea universală prin notorietate, răspândire și generalizare, pentru că ele au devenit maxime și prin modul în care este exprimată a ajuns la șlefuirea de formă ce o propune drept incontestabilă din punct de vedere moral, logic și cultural.

Proverbele și specificul național?

Definiția proverbelor la care mă raportez în acest studiu este datorată paremiologului George Muntean, definiție care a fost preluată și în alte dicționare și lucrări de specialitate și, inclusiv, în *Dicționarul Explicativ al Limbii Române*: „Proverbul, o frază scurtă, de obicei ritmică și uneori rimată, prin care poporul, exprimând (cel mai adesea metaforic, concis și sugestiv) rezultatul unei lungi experiențe de viață, pronunță și o

concluzie, un îndemn, o învățătură, o constatare asupra lumii, constatare ce are de regulă o accentuată nuanță morală” (Muntean, 1984a, 386).

Pentru Mihai Eminescu proverbele sunt „acele tipare neschimbate, care se formează în mii de ani și dau fiecărei limbi fizionomia ei proprie, reflectând mulțimi de finețe psihologice care dau viață sunetelor moarte din cuvinte.” Apoi, „o adevărată literatură trainică, care să ne placă nouă și să fie originală pentru alții, nu se poate întemeia decât pe graiul viu al poporului, pe tradițiile și obiceiurile acestuia”. În această sferă se înscriu și proverbele (*apud* Muntean, 1984b, 391). Filozoful și antropologul Constantin I. Gulian (Gulian, 1957, 77) consideră că proverbele sunt constatări generalizate, „ca un fel de legi degajate din zeci și sute de întâmplări asemănătoare”. Scriitorul și epigramistul francez, Antoine de Rivarol: „Proverbele sunt fructul existenței popoarelor, cugetarea tuturor secolelor, redusă în formule.”, sau „Sentințe care conțin un adevăr confirmat prin mărturia și experiența secolelor trecute” (Negreanu, 1983, 30).

Ion Dodu Bălan scrie: Proverbul este „o formă a conștiinței etice a omului și a popoarelor, o formulă de autodefinire și un mijloc de autocunoaștere.” Ion Dodu Bălan mai adaugă: proverbul este „o cale de teaurizare a înțelepciunii multimilenare a umanității”. (Bălan, 1974, VI) Pentru Pavel Ruxăndoiu, proverbul este „o formulă concisă cu o organizare științifică relativ stabilă, repartizată în contexte diferite, care exprimă, concentrat, un adevăr sau o opinie generală” (Ruxăndoiu, 1972b).

Aceste definiții ale proverbelor leagă specificul național de conținutul conceptual al proverbelor și prezintă proverbul drept un obiect de studiu științific.

Există proverbe pur românești?

Cea mai spinoasă problemă pe care o avem de abordat sunt proverbele pur românești. Există proverbe pur românești? Care sunt acestea? Cum pot fi ele identificate? Care sunt criteriile care ar putea sta la baza unei astfel de selecții? Există un specific național revelat în proverbe? „Originalitatea națională” și „specificul național” poate fi identificat în proverbe? Care sunt cu adevărat proverbele românești? Această problemă nu este obiectul studiului nostru, însă voi aminti câteva opinii care să clarifice această problemă.

În primul rând, noi facem studiul pe o selecție de proverbe din așa-numitele antologii de proverbe românești. Am eliminat de la început acele culegeri care propuneau o selecție mixtă de proverbe. Criteriile autorilor consultați de noi sunt oarecum vagi. Iuliu Zanne, care a construit cea mai mare culegere de proverbe, a spus că „proverbele de circulație universală au fost adoptate în cultura poporului român, și cu timpul au primit caracterul «popular»” (Zanne, 1985-1903, vol. I, XXXVIII).

În al doilea rând, selecția proverbelor a avut la bază următoarele criterii:

- Aria selectării lor este de pe teritoriul României.
- Selectarea lor s-a făcut din surse orale (direct de la omul obișnuit, în modul natural în care acestea erau uzitate).
- Selectarea din sursele scrise a fost circumscrisă acelor lucrări cu specific național: letopisețe, cronici, însemnări...
- S-a căutat surprinderea aceluși „specific național”, deși acesta este destul de greu de definit. Noțiunea de „specific național” reprezintă, după Maiorescu, „ceea ce gândește și simte poporul în partea cea mai aleasă a firii lui etnice”. Ovid Densușianu consideră că rolul folclorului, inclusiv al proverbelor, ar trebui să fie acela de a purta ideile și moștenirea din trecut în fiecare generație (Densușianu, 1963, 45).
- Au fost identificate anumite proverbe, considerate pur românești. Primul criteriu ar fi: acele proverbe care nu au corespondent în altă limbă. Proverbul *Apa trece, pietrele rămân* este un exemplu în acest

sens. Al doilea criteriu: acele proverbe care conțin termeni specific românești, arhaisme, regionalisme, nominative. Exemple: *bordei, mămăligă, tindă, boier, popă, drac, vlădică, lele, țigăn, Stana, Neaga, Sasca...*

Un bun studiu în această privință este Gheorghe Gabriel *Proverbele românești și proverbele lumii romanice: Studiu comparativ*. București: Editura Albatros, 1986.

Antologiile de proverbe românești la care am circumscris aria studiului nostru sunt câteva lucrări de referință din domeniul paremiologic. Aceste antologii sunt:

Iuliu Zanne, *Proverbele românilor*, vol. I-X, Sosec, București, 1895-1903, sumarizată în lucrarea lui Ion Dodu Bălan, *Cartea înțelepciunii populare – Proverbe*, Editura Eminescu, București, 1974. Această lucrare conține 2915 proverbe. Autorul a reținut proverbele cu o notorietate mai mare, adaptându-le cerințelor gramaticale ale timpului său. Pentru a păstra viziunea și concepția lui Iuliu Zanne, au fost păstrate titlurile capitolelor și subdiviziunilor lor tematice, cât și cronologia interioară a acestora. (Bălan, 1974, XXI)

Muntean, George, *Proverbe românești*, București, Editura Minerva, București, 1984, a doua ediție; prima ediție fiind tipărită în 1966. Această lucrare conține 8177 de proverbe.

Pann, Anton, *De la lume adunate și iarăși la lume date*, Editura Albatros, București, 1976, o selecție de texte făcută de Alexandru N. Stănculescu-Bîrba pe baza ediției Anton Pann, *Scrieri literare*, 3 vol., Editura pentru literatură, București, 1963. Această lucrare conține 1678 de proverbe.

Pot oferi proverbele un profil unitar și actual al românului?

Pavel Ruxândoiu pune problema unității ideatice a proverbelor românilor. (Ruxândoiu, 1972, 176) Din perspectiva lui, proverbele nu pot fi analizate ca sistem, ci numai ca entități paremiologice autonome.

Proverbele alcătuiesc un ansamblu care se manifestă ca un limbaj (sistem de exprimare) filosofic, în cadrul căruia sensurile se suprapun sau se contrazic, se completează și se aprofundează reciproc. Este interesantă ideea de sistem, fie el și lingvistic, pentru că aceasta ne ajută să ne justificăm demersul în pofida contestației precum că proverbele nu pot fi puse într-o structură conceptuală, ci ele trebuie analizate separat. Desigur, aceste două abordări își au justificarea lor, dar niciuna nu trebuie accentuată exagerat. Proverbele pot fi abordate în particular, dar și integrate într-un sistem. Pentru ambele abordări trebuie să avem criterii de asociere a lor și criterii de analiză. Cei care subliniază abordarea individuală afirmă că proverbele nu pot spune mai mult decât conținutul lor. Fiecare proverb trebuie analizat autonom de celelalte. Astfel, proverbele nu pot spune nimic despre cultura unei epoci, despre concepția despre lume și viață a celui care le folosește, despre modul în care vede o anumită problemă, proverbele nu pot exprima identitatea și concepția unui popor. Această concepție este fragilă, pentru că proverbele au fost și sunt văzute de secole ca făcând parte din sistemul de gândire al unui popor, cu ajutorul lor au fost transmise valori și concepte comune și specifice unei entități culturale. Mai mult decât atât, proverbele, chiar dacă unele au răspândire universală, sunt adaptate limbajului unui popor și se reformulează în funcție de specificul epocii și pot, în același timp transcende epoca și pot oferi un profil ideatic pentru analiza chipului moral și axiologic al poporului român.

Mai avem de rezolvat o problemă: Cum se pot aplica proverbe emise cu sute și zeci de ani înainte, la lumea și contextul social actual? Este incontestabil că avem de-a face cu o societate foarte dinamică, care are drept constantă doar schimbarea, însă și proverbele s-au adaptat noii culturi. Nu încercăm să analizăm proverbele din punct de vedere istoric și modul în care acestea s-au schimbat, dar putem să evităm contestabilitatea prin faptul că

încercăm să observăm acele caracteristici perene ale profilului românului revelat în proverbe. Unele lucruri s-au schimbat, altele nu. Formele, modul de expresie, chiar unele valori s-au schimbat. Însă altele au rămas aceleași: nevoile, idealurile, rolul femeii și al bărbatului, responsabilitățile, provocările sociale și relaționale, faliile de caracter, etc. Mai ales dacă subliniem încercarea proverbelor de a sintetiza ceea ce există și se repetă în general în viața cât mai multor oameni, atunci suntem justificați să continuăm demersul nostru chiar în contextul dinamicii sociale foarte alerte.

Aria conceptuală a proverbelor românilor?

Proverbele românești acoperă conceptual orice domeniu al vieții sociale. Toate noțiunile abstracte, precum adevăr, bunătate, credință, și cele concrete sunt reprezentate în aria conceptuală a proverbelor românești (semănatul și culesul, nunta, politica, conflictul).

Este demn de subliniat o remarcă făcută de Lazăr Șăineanu, (Șăineanu, 1887, 321) conform căruia proverbele românilor sunt pline de întrebuintărea profană a termenilor religioși: biserică, Dumnezeu (care devine un eufemism pentru autoritate și de multe ori o sudalmă), drac (o substituție populată a cuvântului diavol, satana, fiind identificat cu bărbatul în cadrul familiei, cu un dușman sau un lider în relațiile sociale).

Exemplu 1: Raport de identitate între drac și bărbat: *Am scăpat de dracul și am dat de tată-său.* – Este folosit, de obicei, atunci când o femeie s-a despărțit (divorț) de primul bărbat, iar a doua alegere se dovedește și mai nepotrivită.

Exemplu 2: „Drac” folosit ca eufemism pentru dușman. *Scumpul pentru bani ar lua și pe fata dracului.*

Exemplu 3: Cuvântul biserică în sens profan. *A căuta iepuri în biserică.* Care poate fi parafrazat drept o căutare inutilă într-un loc nepotrivit.

Exemplu 4: Cuvântul Dumnezeu folosit pentru a semnifica autoritatea. *A sta după spatele lui Dumnezeu.* Acest proverb poate fi tradus ca: „a fi protejat de o autoritate”.

Într-un studiu efectuat de Constantin Negreanu (1983), *înțelepciunea* este conceptul principal al paremiologiei românești, fiind regăsit de 1209 ori în antologia lui George Muntean (1968), adică 14,79% (Negreanu, 1983, 49). Mai mult de jumătate dintre aceste proverbe cuprinse în conceptul *înțelepciune* sunt comune cu alte concepte precum: *ironie* (346), *inteligență* (114) *prudență* (113), *cumpătare* (52), *cunoaștere* (36), *resemnare* (31), *prietenie* (28). Relațiile de sinonimie interconceptuală permit ca un proverb să fie încadrat într-un anumit număr de concepte.

Alături de înțelepciune, *ironia* (gluma, satira, umorul) ocupă un rol predominant. Se poate face un studiu foarte bun despre umorul poporului român, studiind proverbele. O altă caracteristică de natură conceptuală: *elementele de natură morală*, îndemnurile, sentințele (cinstea, cumpătarea, bunătatea, dreptatea, adevărul). În acest fel, proverbele construiesc profilul moral al poporului român. O coordonată a profilului moral este *munca*, ce ocupă și ea un loc mare în paremiologia românească.

Conceptele esențiale identificate în proverbelor românilor sunt noțiuni abstracte, însă expresia lor se realizează în general prin noțiuni concrete.

Abordarea pluridisciplinară a proverbelor

Paremiologia a fost oarecum domeniul de studiu asumat în cea mai mare măsură de lingviști și etnologi, dar în ultima perioadă și alte științe umaniste și-au îndreptat atenția asupra ei: istoria, psihologia, sociologia, antropologia. Un exemplu în acest sens este studiul

despre complianța comportamentală a românilor relevată de parimiile poporului român (Chelcea, 2002, 147-149).

Caracterul pluridisciplinar al analizei proverbelor românilor este ilustrat prin abordarea specifică fiecărei științe care aduce o contribuție unică în aria cercetării tezaurului paremiologic românesc. Voi ilustra acest fapt prin apelul la exemplul științelor sociale: sociologia, psihologia și psihologia socială.

Abordarea sociologică

Sociologia poate fi definită drept știință socială care studiază regulile sociale și procesele care leagă și separă oamenii, nu numai ca indivizi, dar și ca membri ai asociațiilor, grupurilor și instituțiilor. „Sociologia postulează că faptele sociale se supun ordinii și inteligibilității” (Caune, 2000, 46). Sociologia își asumă rolul de știință care cercetează faptele sociale ca fiind specifice și ireductibile la alte fenomene (Auguste Comte), să analizeze faptele sociale ca și cum ar fi lucruri (Émile Durkheim).

Astfel, în raport cu sociologia se pot face câteva afirmații despre proverbe: proverbul este un fapt social; proverbul este o moștenire pe care individul și-o asumă și o folosește în relație cu celălalt; proverbul este exterior individului și exercită o constrângere socială.

Proverbul este un fapt cognoscibil. Un proverb (sau o sumă de proverbe) poate fi transformat într-un obiect analitic. El poate fi studiat individual prin relațiile interioare pe care le presupune (structură, concepte, limbaj) și în raport cu societatea. Astfel, pe baza metodelor cercetării sociologice pot fi analizate cum sunt preluate și folosite proverbele românilor în discursurile publice, în mass-media, în ziare, reviste, literatură. Care sunt temele sociale predominante ale paremiologiei românești? Care sunt proverbele cele mai cunoscute și folosite de români?

Proverbul este o structură socială compusă din mai multe elemente, precum: judecăți, emoții, raționamente, cultură, tradiție, opinii, atitudini, credințe, norme sociale, valori.

Paremiologia românească poate fi tratată ca un tot. Domeniul paremiologic poate fi circumscris cercetării sociologice prin metode specifice și pot fi analizați diverși factori care influențează paremiologia românească, și care sunt la rândul lor afectați de structura noastră paremiologică: factorii de natură psihologică, istorică, socială.

Abordarea psihologică

Psihologia este „știința faptelor psihice” (Sillamy, 2000, 247) și analizează omul ca individ pornind de la comportamentul său pentru a determina funcțiile psihice și procesele mentale precum inteligența, memoria, percepția, dar și experiențele interioare și subiective, cum sunt sentimentele, speranțele și motivarea, procese fie conștiente, fie inconștiente.

Astfel, în raport cu psihologia, putem face câteva afirmații despre proverbe:

Proverbele sunt o reprezentare a sinelui în raport cu celălalt. Modul în care sunt selectate proverbele și folosite în comunicare, tonalitatea cu care sunt rostite, încărcătura afectivă, spontaneitatea, creativitatea, motivația, pot fi relevate cu ajutorul studiului paremiologiei românești. Proverbele românilor relevă firea românilor, cu toate cutumele și tarele lor.

Proverbele sunt o memorie a expresiei afective a românului. Emoția se trăiește și se exprimă. Și chiar dacă își pierde intensitatea odată cu anularea obiectului ei, rămâne amintirea acesteia. În proverbe sunt redată emoțiile pozitive și negative, centrale sau periferice: frica, furia, iubirea, mânia, ambiția, frustrarea, vinovăția, ura, neajutorarea, ostilitatea, umilința, buna-dispoziție, singurătatea, anxietatea, încordarea, rușinea, disprețul, gelozia. Exemple: *De frică te sui în patul altuia. Iubirea trece prin apă, nu i-e frică că se-*

neacă, **urâtul** trece pe sec și strigă: „Mă-nec! Mă-nec!” Nu **frică**, ci **rușine** să însuflețești la copil, că **rușinea** cea mai mare dă orice pedeapsă. Văcarul care s-a **mâniat** pe nevastă și nasul și-a tăiat. Fără **mânie** nu-i **iubire**. Femeia înțeleaptă o bate cineva și i-e **rușine** să plângă, iar muierea rea numai dintr-o vorbă ridică mahalaua în cap.

Abordarea psihologiei sociale. Proverbul, element de identitate națională

Locul psihologiei sociale ca știință relativ autonomă de psihologie și sociologie a fost inaugurat destul de recent, deși pledoaria pentru această știință este începută cu mai multe decenii în urmă. Psihologia socială se poate defini ca „studiul științific al interacțiunii reale sau imaginare a actorilor sociali (indivizi, grupuri) în cadrul unui context social, cultural și istoric determinat” (Chelcea, 1982, 11).

Conceptele de bază ale psihologiei sociale sunt: fenomen social, interacțiune, influența socială, comportament individual și comportament de grup, atitudine, opinie, opinie publică, identitate socială, stereotip, memorial-socială... Teoriile psihologiei sociale pot fi aplicate în funcție de domeniul de interes: comunicarea de masă și mass-media, domeniul organizațional, juridic, educațional, politic.

Având în vedere cele de mai sus, putem aplica conceptele și teoriile psihologiei sociale în studiul paremiologiei românești.

Identitatea, imaginea de sine și personalitatea românului sunt ilustrate în lectura expresiilor paremiologice. Proverbele ne oferă o construcție identitară a românului.

*Dă-i, Doamne, mintea românului cea de pe urmă.
Copiii numeroși sunt bogăția românului.
„Scăpă-mă, Doamne! -Dă din mâini, Române!”
Românul e tăcut, dar e de temut.
Românul nu piere.
Românul știe multe a suferi, dar nu a uita.
Românul tace și face.
Românului poți să-i iei cu de-a sila, dar să-i dai nu.
Dumnezeu să te ferească de român ciocoit și de țigan boierit.
Ca bietul român, săracul, îndărăt tot ca racul.
A fi român, nu glumă.
Românul s-a născut poet.*

Identitatea socială este un concept complex și greu de circumscris unei definiții cuprinzătoare. Totuși, putem să trasăm câteva elemente definitorii ale identității (Gavriliuc, 2006, 207-208):

- Identitatea se enunță într-un context specific, context care determină un tip de identitate particular.
- Identitatea presupune prezența unui subiect social activ care transformă principiul identității (A=A) într-un raport expresiv.
- Afirmarea identității este mijlocită de un discurs identitar (discurs categorizator) adresat unui destinatar.

Identitatea colectivă se construiește tot pe baza acestei structuri: contextul specific, subiectul social, discursul identitar, destinatarul... Subiectul social, în studiul nostru, poate fi reprezentat de *români*, priviți ca națiune, care, într-un context determinat, cum ar fi familia, construiesc un *discurs* (care pornește de la starea de fapt și se îndreaptă spre ceea ce vrem să lăsăm moștenire generațiilor următoare) paremiologic către un destinatar care interpretează acest discurs pe baza elementelor definitorii. Discursul identitar paremiologic nu este produsul conștient și programat, însă el enunță caracteristici cardinale portretului românului.

Cel care folosește acest discurs este uneori și destinat al lui. Altfel, expresiile paremiologice au un rol reflexiv în narațiunea identitară.

Dacă analizăm proverbele enumerate mai sus, observăm câteva date de identitate ale românului. Am selectat doar proverbele care includ termenul „român”, pentru a restrânge analiza paremiologică și pentru a ilustra ce spune românul despre sine. Există mii de proverbe, însă sunt foarte puține unități paremiologice care conțin cuvântul „român”.

Astfel, aceste proverbe enunță:

- Rezistența românului la tot felul de vicisitudini și greutăți.
- Tendința românului spre complianță comportamentală.
- Tendința de a decide într-un mod regretabil ulterior.
- Îndemnul de a-și lua soarta în propriile mâini și de a depăși condiția de obidit.
- Românul are o tendință de a se schimba în funcție de contextul social.
- Tendința românului spre sensibilitate, frumos, poezie.

Din acest proverbe putem să desprindem chipul unui român trist, împăcat cu o soartă care nu-l apasă prea tare, un român care se mulțumește cu ce are și se bucură de familie. Dacă este lăsat în pace, el nu va lua inițiativa, nu va face revoluție sau război, se va supune și va căuta să o ducă nu bine, ci acceptabil. Românul nu este mândru prin firea lui, este tăcut și rezervat, rezistent și călit, așteaptă momentul potrivit pentru a acționa și face asta numai atunci când este nevoit.

Concluzii

Se poate formula un profil paremiologic al românului? Răspunsul este afirmativ. Lucrarea de față nu propune un profil complet, însă este un exercițiu de identificare a acelor trăsături care pot constitui schița unui profil paremiologic, cel puțin pe baza caracteristicilor esențiale, și, de fapt, propune un domeniu de analiză care să ne ajute să ne cunoaștem mai bine ca popor. Proverbele românilor pot spune mult despre profilul moral al românilor dacă sunt lăsate să o facă.

Mi-am dorit să ilustrez faptul că parimiile poporului român pot fi abordate din diverse unghiuri. Sper ca această lucrare să deschidă apetitul unei analize mult mai ample. Personal am făcut o cercetare asupra vieții de familie în proverbele românilor care a avut rezultate neașteptate pentru mine. După acel demers am rămas cu dorința de a mă întoarce la tezaurul paremiologic pentru ai pune noi întrebări și pentru a afla noi răspunsuri. Poate să reprezinte acest tezaur un fel de cutie a pandorei pentru noi? Îi este cuiva frică de descoperirile pe care le vom face explorând acest patrimoniu? Putem noi să facem față cunoașterii care ni se va revela? Sau putem să facem o comparație între chipul românului desprins din proverbe și profilul românului analizat în alte domenii științifice.

Indiferent de abordare, proverbele românilor sunt un tezaur care cuprinde un ocean de informații psihologice, sociologice, istorice, lingvistice, culturale etc. Acest text este o pledoarie pentru cunoașterea și aprecierea acestei comori numită „Proverbele românilor”, care poate fi valorizată nu numai dintr-o perspectivă poetică, lingvistică, folclorică și literară, ci și una analitică deschisă cercetării pluridisciplinare.

Pe lângă alte realizări, această lucrare afirmă câteva lucruri care se prezintă ca ipoteze de cercetare pentru alte abordări:

- Proverbele românilor sunt o oglindă (psihosociologică) actuală a poporului român.
- Proverbele pot spune despre noi mai mult decât suntem pregătiți să observăm la prima vedere.
- Proverbele prezintă un conținut epistemologic care poate fi analizat cu instrumente științifice.
- Unitățile paremiologice pot fi analizate separat, dar și grupat.

- Unitățile paremiologice pot constitui structuri conceptuale complexe care pot fi baza pentru testarea unor ipoteze științifice sau a unor teorii sociale.

Las această lucrare deschisă și lansez o invitație la o aventură pe care putem să ne-o asumăm împreună, o aventură științifică, în care proverbele românilor să fie lăsate să spună cât mai mult din ceea ce au de spus.

Bibliografie

- Bălan, Ion Dodu (1974) *Cartea înțelepciunii populare. Proverbe*. București: Editura Eminescu.
- Caune, Jean (2000) *Cultură și comunicare*. București: Editura Cartea Românească.
- Chelcea, Septimiu (1982) *Experimentul în psihosociologie*. București: Editura Științifică și Enciclopedică.
- Chelcea, Septimiu, (2002) *Opinia publică. Gândesc masele despre ce și cum vor elitele?* București: Editura Economică.
- Chimiția, I. C. (1960) *Paremiologie, Studii și cercetări de istorie literară și folclor*, 9, pp. 461-484
- Chimiția, I. C. (1971) *Folclorul românesc în perspectivă comparată*. București: Editura Minerva.
- Densușianu, Ovid (1963) *Folclorul. Cum trebuie înțeles. În Flori alese din cântecele poporului*. București.
- Gavriliuc, Alin (2006) *De la relațiile interpersonale la comunicarea socială*. Iași: Editura Polirom.
- Gheorghe, Gabriel (1986) *Proverbele românești și proverbele lumii romanice: Studiu comparativ*. București: Editura Albatros.
- Gulian, C. I. (1957) *Sensul vieții în folclorul românesc*. București.
- Muntean, George (1968) *Prefață la ediția Apa trece pietrele rămân - Proverbe românești*. București: Editura pentru literatură.
- Muntean, George (1969) *Cercetări literare*. București: Editura pentru literatură.
- Muntean, George (1982) *Interpretări și repere*. Iași: Editura Junimea.
- Muntean, George (1984a) *Postfață la Proverbe românești*. București: Editura Minerva.
- Muntean, George (1984b) *Proverbe românești*. București: Editura Minerva.
- Muntean, George (editor) (1968) *Proverbe românești*. București: Editura pentru literatură.
- Munteanu, George (editor) (1966) *Apa trece pietrele rămân - Proverbe românești*. București: Editura pentru literatură.
- Negreanu, Constantin (1983) *Structura proverbelor românești*. București: Ed. Științifică și Enciclopedică.
- Pann, Anton (1976) *De la lume adunate și iarăși la lume date*, București: Editura Albatros.
- Pann, Anton [1847, 1852] (1982) *Culegere de proverbe sau Povestea vorbei*. București. Ed. Viața românească.
- Patzia Arthur G., și Petrota Anthony J. (2008) *Dicționar de studii biblice*. Cluj: Editura Logos
- Pop, Mihai și Ruxăndoiu, Pavel (1978) *Folclor literar românesc*. București: Ed. didactică și pedagogică.
- Ruxăndoiu, Pavel (1972) *Aspectul metaforic al proverbelor*, în „Educație și limbaj”. București
- Ruxăndoiu, Pavel (1972b) *Proverbul, element de educație*, în „Educație și limbaj”. București
- Ruxăndoiu, Pavel (1973) *Funcția socială a proverbelor*, AUBLLR, XXII, Nr. 1
- Ruxăndoiu, Pavel (2004) *Proverb și context*. București: Editura Universității din București
- Sillamy, Norbert (2000) *Dicționar de psihologie*. București: Editura Univers Enciclopedic.
- Șăineanu, Lazăr (1887) *Încercare asupra semasiologiei limbii române. Studiu istoric asupra tranziției sensurilor*. RIAF, Anul III, Vol. VI
- Zanne, Iuliu A. (1895-1903) *Proverbele românilor*. vol. I-X, București. Sosec.

Această lucrare a fost cofinanțată din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial pentru Dezvoltarea Resurselor Umane 2007 — 2013, Cod Contract: POSDRU/159/1.5/S/140863, *Cercetători competitivi pe plan european în domeniul științelor umaniste și socio-economice. Rețea de cercetare multiregională (CCPE)*.